Laser / lézer

light amplification by stimulated emission of radiation

Fényerősítés a sugárzás indukált emissziója révén

Jedlovszky-Hajdú Angéla

2020.10.26.

Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet,
Nanokémiai Kutatócsoport

Egy kis történelem

1917 - *Albert Einstein:* az indukált emisszió elméleti predikciója

1954 - *N.G. Basow, A.M. Prochorow, C. Townes:* ammonia maser

1960 - *Theodore Maiman:* az első lézer
(rubin lézer)

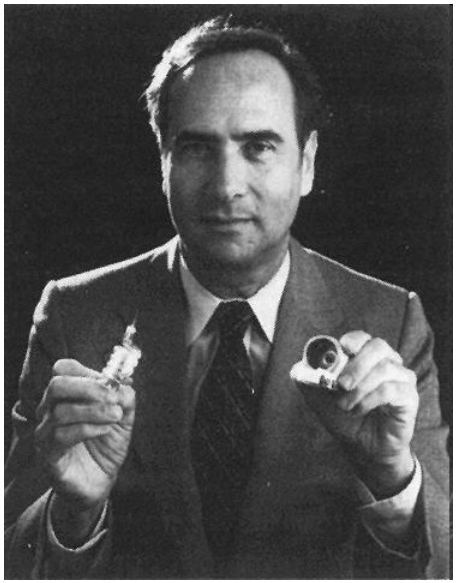

Egy kis történelem

Alexander Prokhorov

Charles H. Townes

Nicolay Basov

Fizikai Nobel-díj 1964
Lézerek és mézerek fejlesztése területén végzett úttörő munkásságukért

Gabor Denes

Fizikai Nobel-díj 1971
A holográfia kidolgozásáért

XI. kerület, Magyar tudósok körútja 2.

Egy kis történelem

William D. Phillips

Fizikai Nobel-díj 1997
az atomok lézeres hűtésére és befogására kifejlesztett módszerért

Steven Chu

Claude Cohen-Tannoudji

Fizikai Nobel-díj 2000
A félvezető lézerdiódákért

Zhores Ivanovich Alferov

Herbert Kroemer

Nobel díj 2018
A díjat a mai lézertechnika kifejlesztését megalapozó fizikai alapkutatásokért osztották ki.

Ashkin,
az optikai csipeszek létrehozásáért, illetve azok biológiai rendszerekben történő alkalmazásáért kapta meg az elismerést. Az optikai csipesz különlegessége, hogy lézerujjaival képes megragadni az apró részecskéket, például az atomokat.

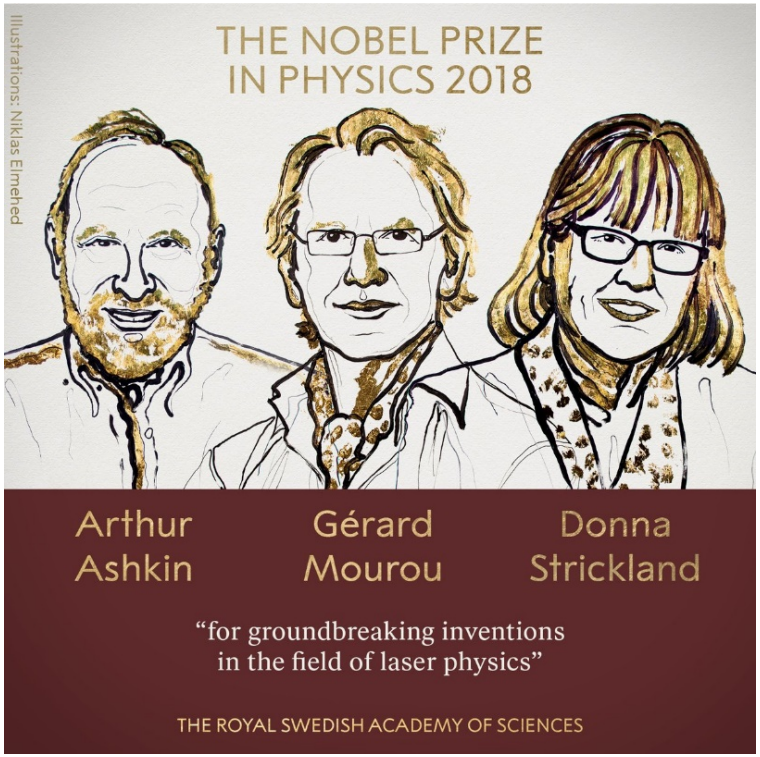

Mourou-nak és Stricklandnek ezzel szemben a nagy intenzitású, ultra-rövid optikai impulzusok előállításáért ítélték oda a díjat. Az efféle lézereket nemcsak az iparban, de a gyógyászatban is fel tudják használni, segítségükkel ugyanis precízen lehet bevágásokat ejteni és lyukakat fúrni a különböző anyagokon.

A lézerfény előállításának

feltételei és lépései

Speciális elektron energia állapotok

E_1

gerjesztett állapot

E_2

hosszú élettartamú közbülső állapot

E_0

alapállapot

Metastabil állapot

Elektronállapotok betöltöttsége

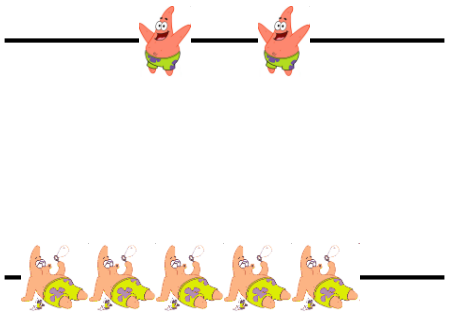

Termikus egyensúly

Boltzmann eloszlás szerint:

$$n = n_0 e^{-\frac{\Delta\varepsilon}{kT}}$$

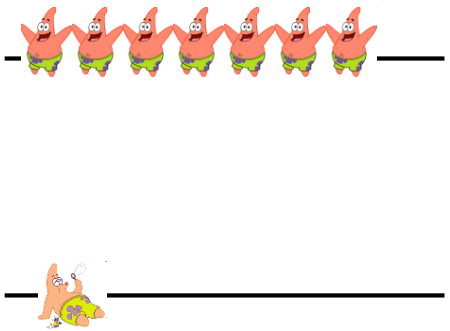

Populáció inverzió

“fordított” betöltöttség

A lézerfény keletkezésének lépései

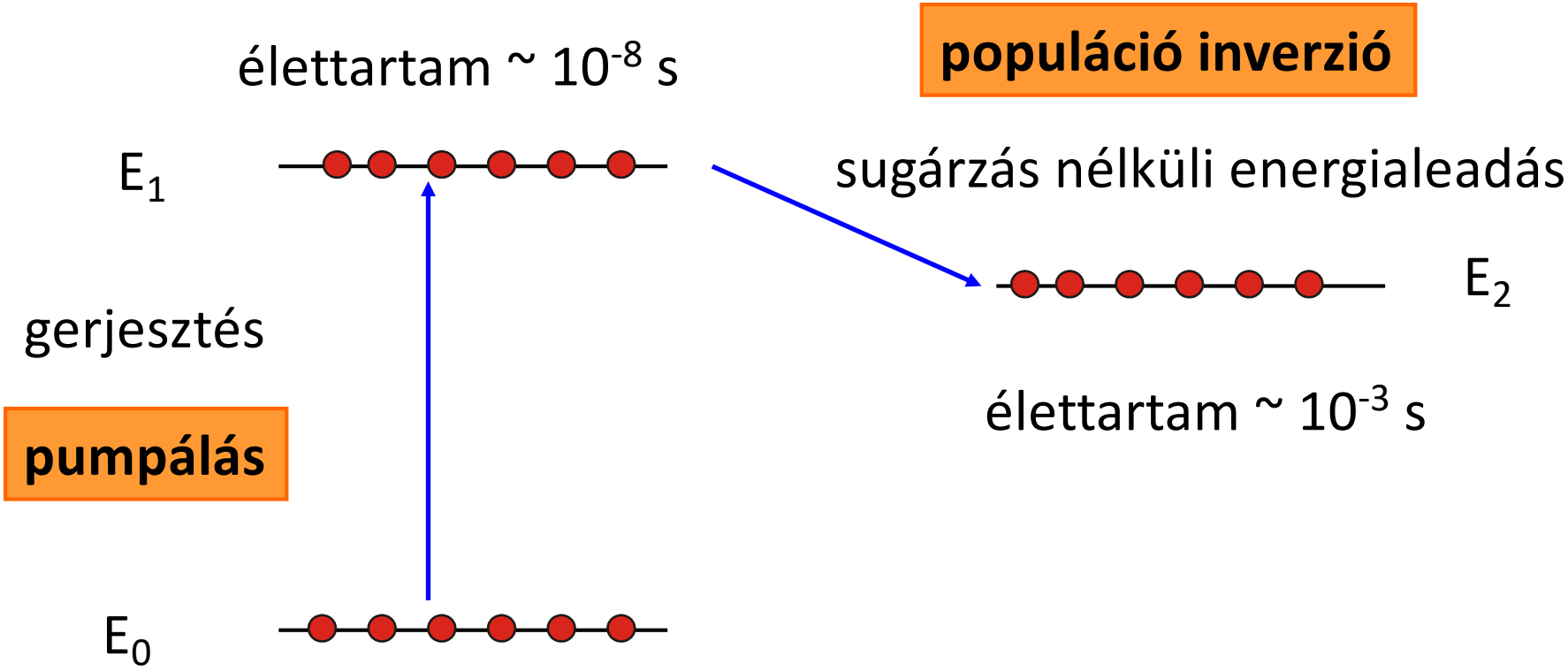

Spontán emisszió

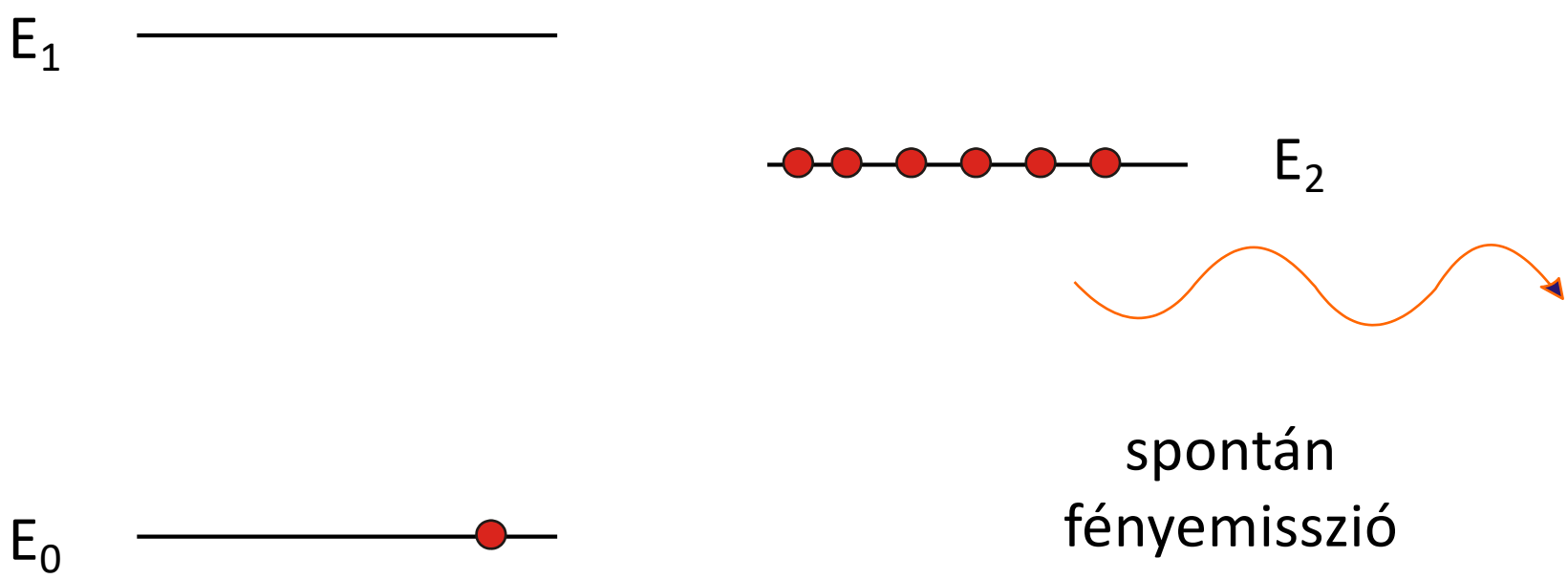

<u>kis valószínűséggel</u>

A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának *stimulálása*

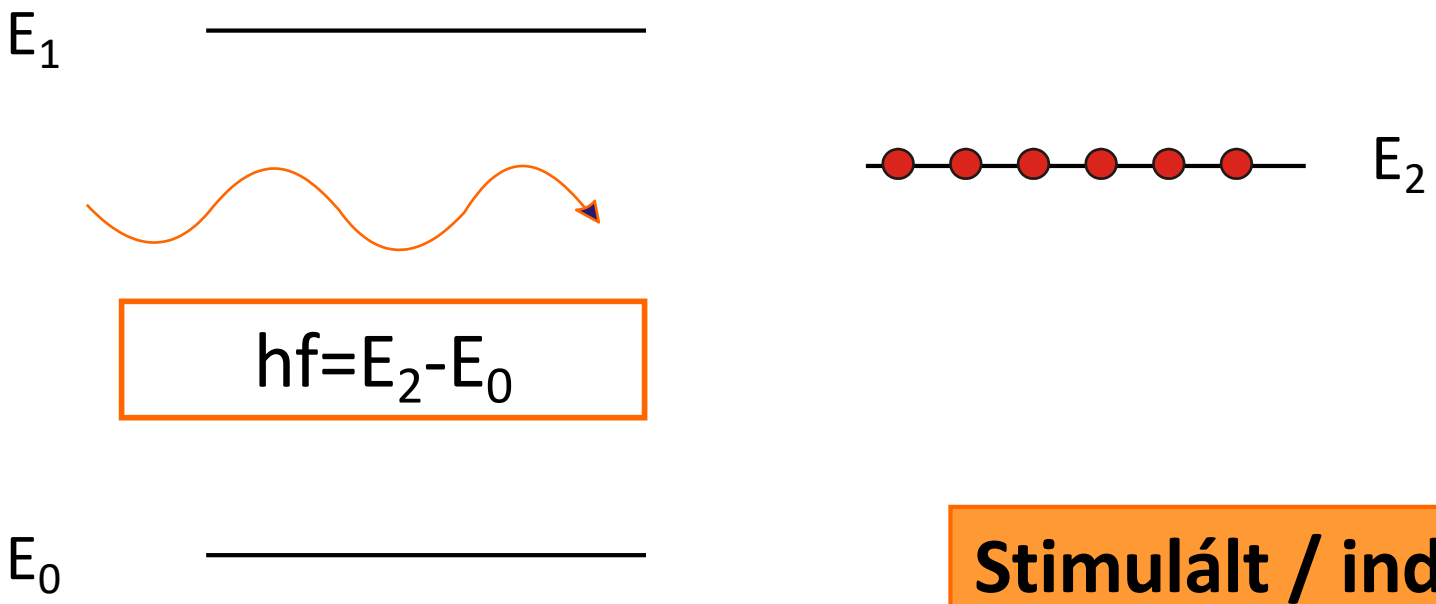

Stimulált / indukált emisszió

A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának *stimulálása*

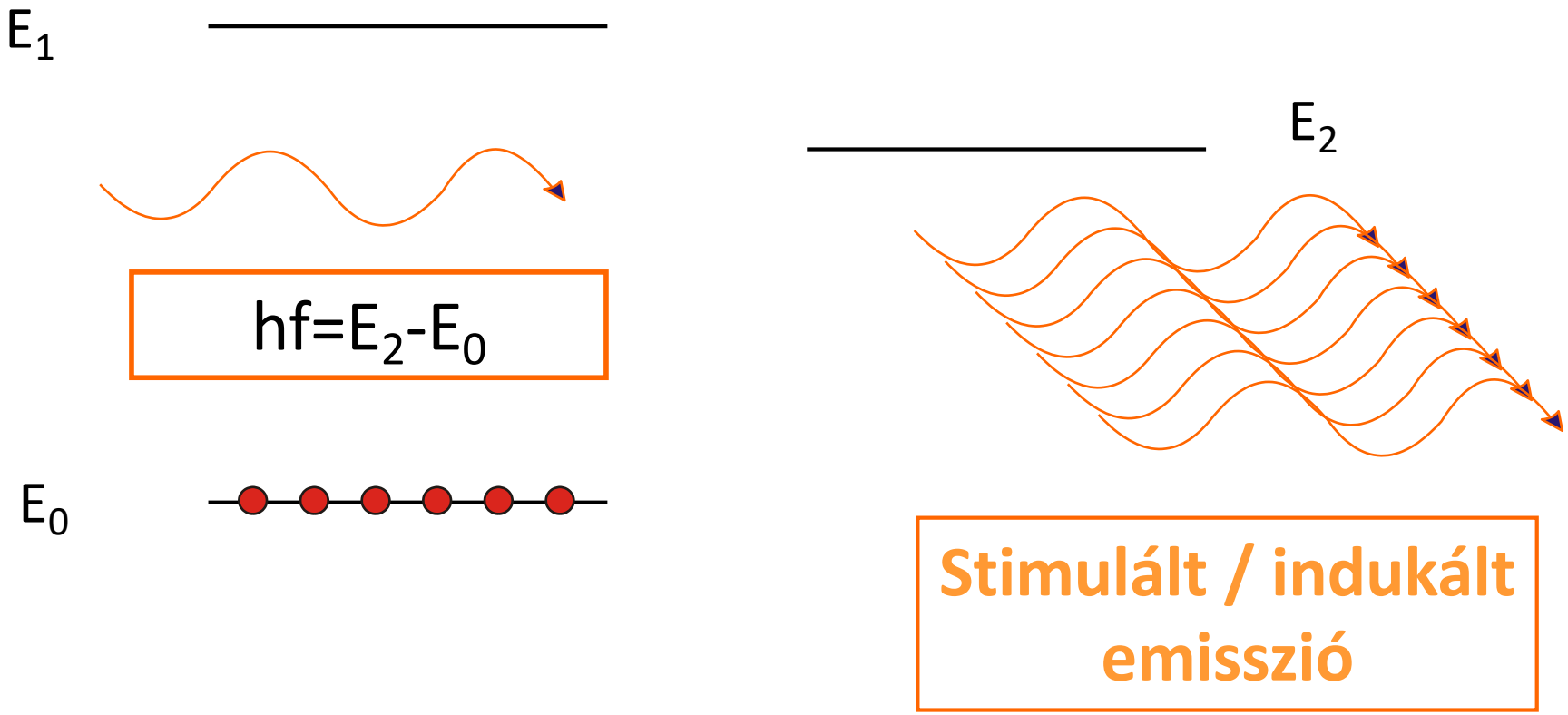

Lézercső – optikai rezonátor

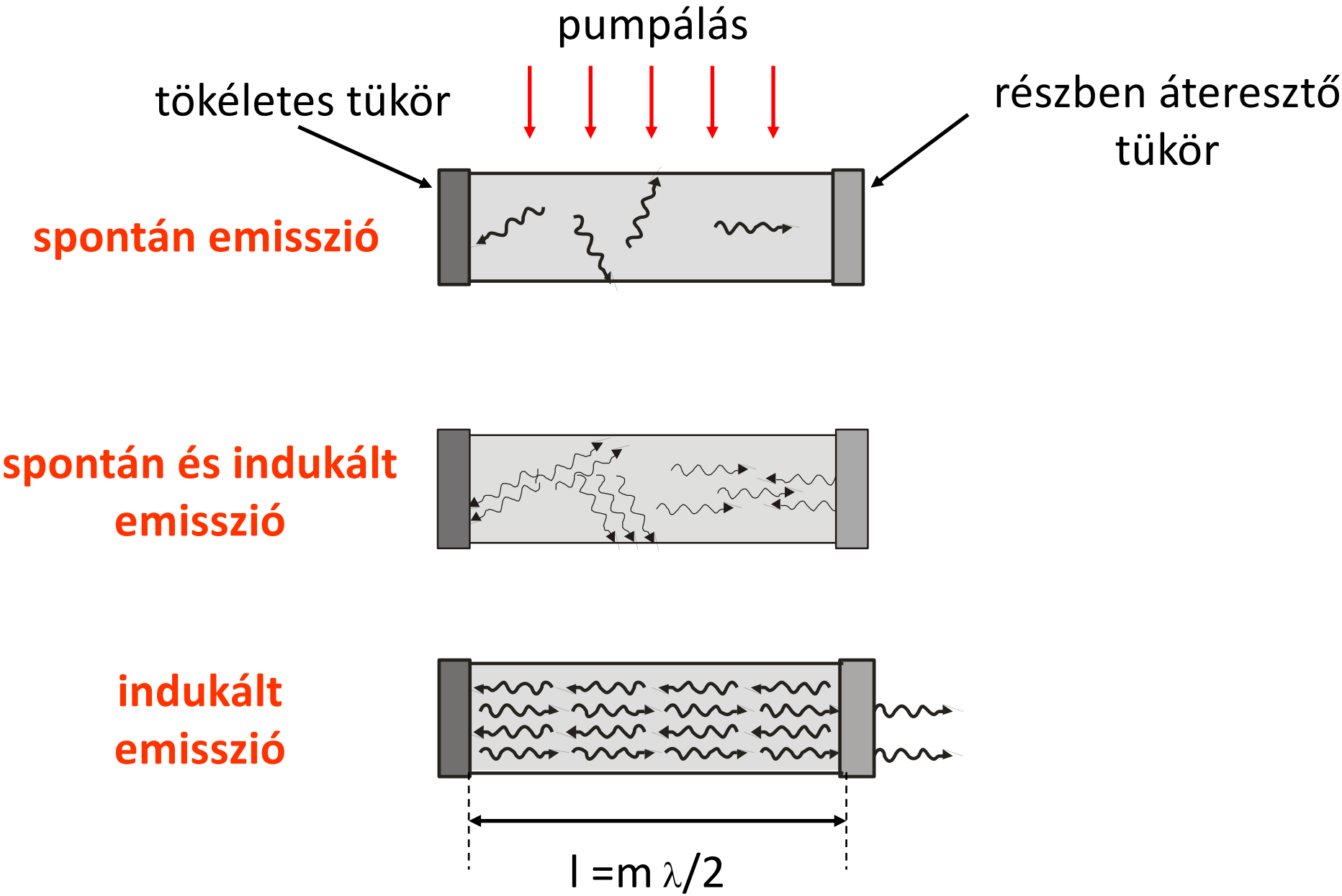

Az indukáló és az indukált emisszió révén keletkezett fotonoknak **azonos** az:

- energiája
- fázisa
- rezgési síkja
- terjedési iránya.

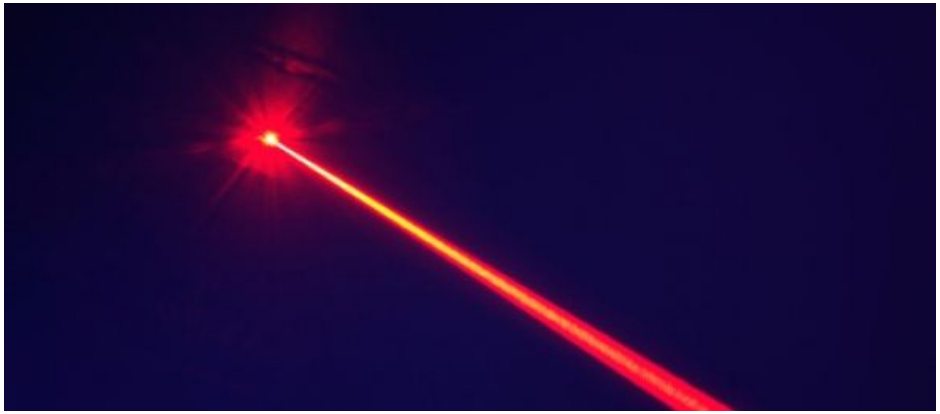

Ezért az indukált emisszióval keletkezett fény:

- Monokromatikus
- koherens
- poláros
- jól fókuszálható

Az indukált emisszióval <u>keletkezett fény</u>

- monokromatikus – keskeny spektrális sávszélesség
- koherens – interferenciaképes

  időbeli koherencia

  térbeli koherencia

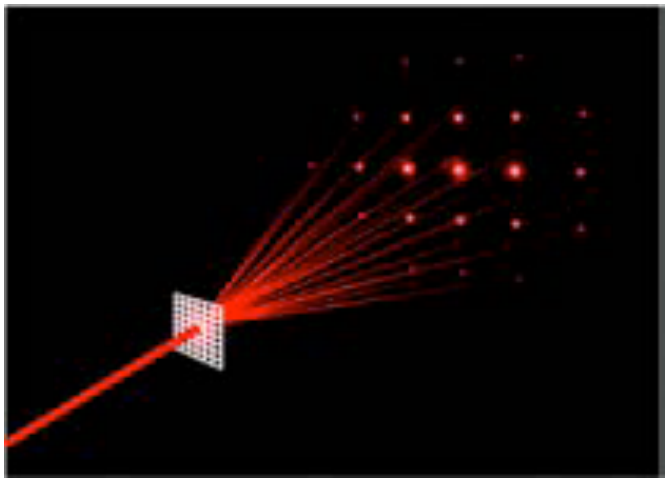

- jól fókuszálható
- poláros

Rövid impulzusidő lehetséges – *ps, fs*

Nagy teljesítmény érhető el– *kW - GW*

Nagy teljesítmenysűrűség lehetséges

A lézerek típusai

Anyaguk szerint:	***Működésük szerint:***	***Teljesítményük szerint:***
szilárd	impulzus	nagy teljesítményű
gáz	folyamatos	kis teljesítményű
festék		
félvezető		

A lézerek típusai

Anyaguk szerint:

szilárdtest ~: fémionnal szennyezett kristályok

pl. Nd – Yag*, rubin, Ti-zafir

gáz~

pl. helium – neon, széndioxid, argon/kripton

festék~: szerves festékek híg oldata

pl. rodamin, kumarin

félvezető~: p és n-típusú félvezetők kombinációjából

* ittrium-aluminium-gránát

*Excimer lézer – **excited dimer***

Alapállapotban monomerek, gerjesztett állapotban stabilis komplexek vagy dimerek

Pl. nemesgázok vagy
nemesgáz és halogén keverékek

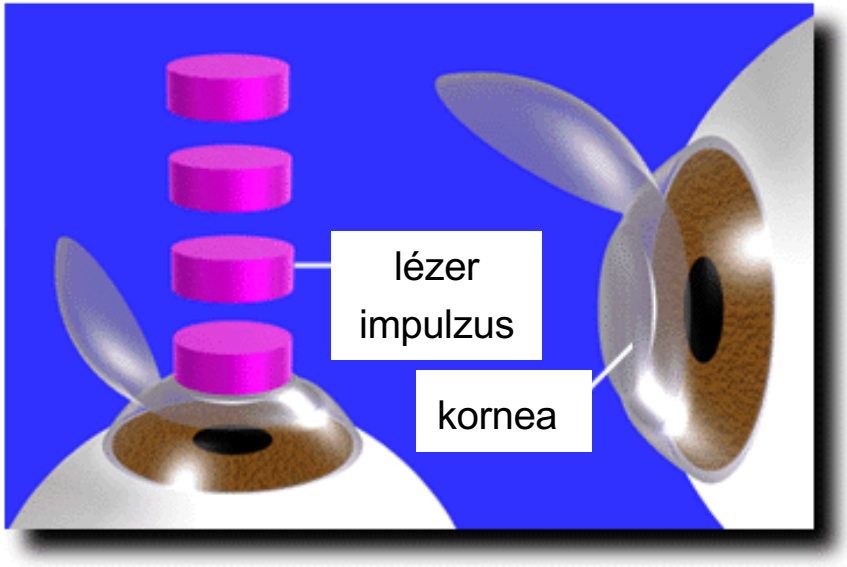

Ar_2	126 nm
Kr_2	146 nm
F_2	157 nm
Xe_2*	172 & 175 nm
ArF	193 nm
KrF	248 nm
XeBr	282 nm
XeCl	308 nm
XeF	351 nm
CaF_2	193 nm
KrCl	222 nm
Cl_2	259 nm

A lézerek típusai

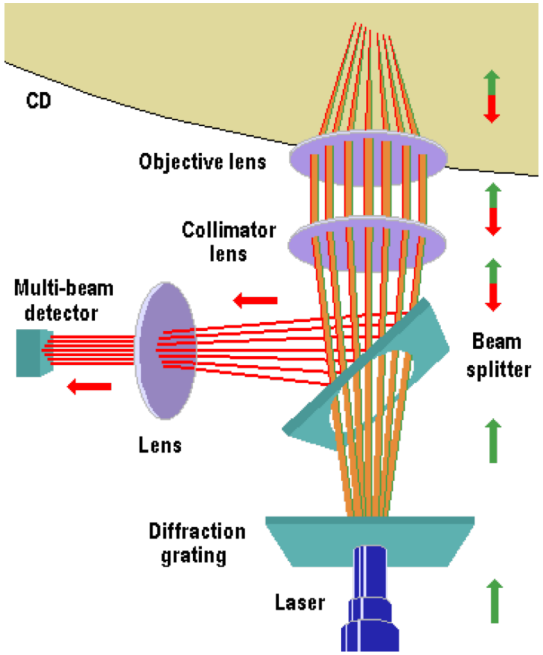

Teljesítményük szerint:

5 mW – CD-ROM drive

5 - 10 mW – DVD lejátszó

100 mW – CD-iró

250 mW – DVD-iró

1-20 W – mikro-megmunkálásban használt szilárdtest lézerek

30-100 W – tipikus sebészeti lézerek

https://www.youtube.com/watch?v=j0T8Fd9iQqs

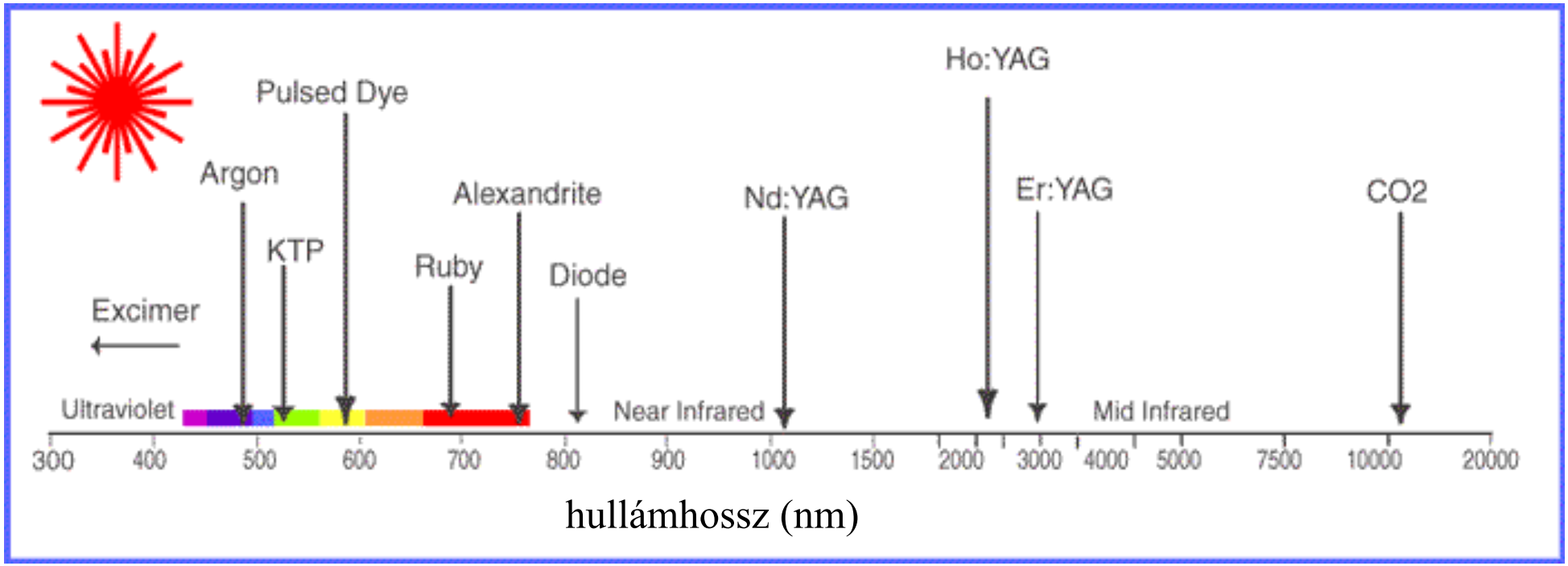
Ho:YAG
Pulsed Dye
Argon
Alexandrite
Nd:YAG
Er:YAG
CO2
KTP
Ruby
Diode
Excimer
Ultraviolet
Near Infrared
Mid Infrared
300
400
500
600
700
800
900
1000
1500
2000
3000
4000
5000
7500
10000
20000
hullámhossz (nm)

A lézerek alkalmazása

A kiválasztás szempontjai:

hullámhossz
teljesítmény
üzemmód

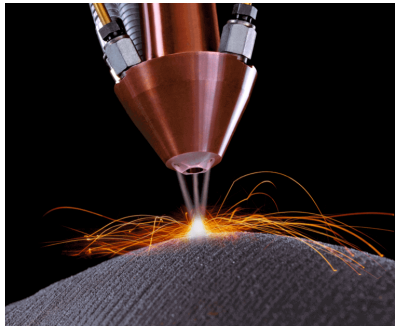

Felhasználási területek

orvos gyakorlat – sebészet, szemsebészet, bőrgyógyászat,
kozmetika, fogászat, biostimuláció, reumatológia
fotodinamikus terápia
technika, ipar
jelátvitel, kommunikáció
kutatás, szerkezetvizsgálat

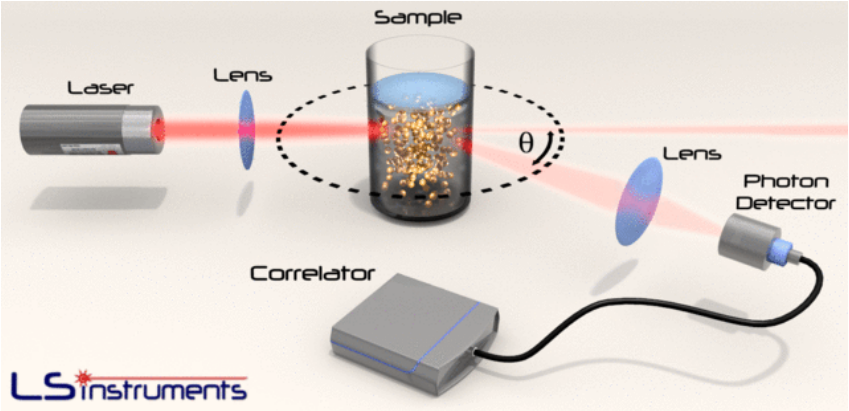

Leggyakoribb lézerek az orvosi gyakorlatban

Típus	λ nm	folytonos	impulzus	alkalmazás
Széndioxid	10 600	20–100 W	10^9 W	sebészet
Nd:Yag	1064	50 W	10^8 W	sebészet
Argon	488-514	10 W	10^2 W	szemészet pumpálás

Fény által indukált folyamatok a szövetekben

A fény elnyelődése

Sugárzás
Szöveti autofluoreszcencia
Exigén kromofórok fluoreszcenciája

Sugárzásmentes átmenet

Fotokémiai reakció

Atomizáció

Ionizáció

Hőhatás
Koaguláció
Vaporizáció
Karbonizáció

Termikus hatások

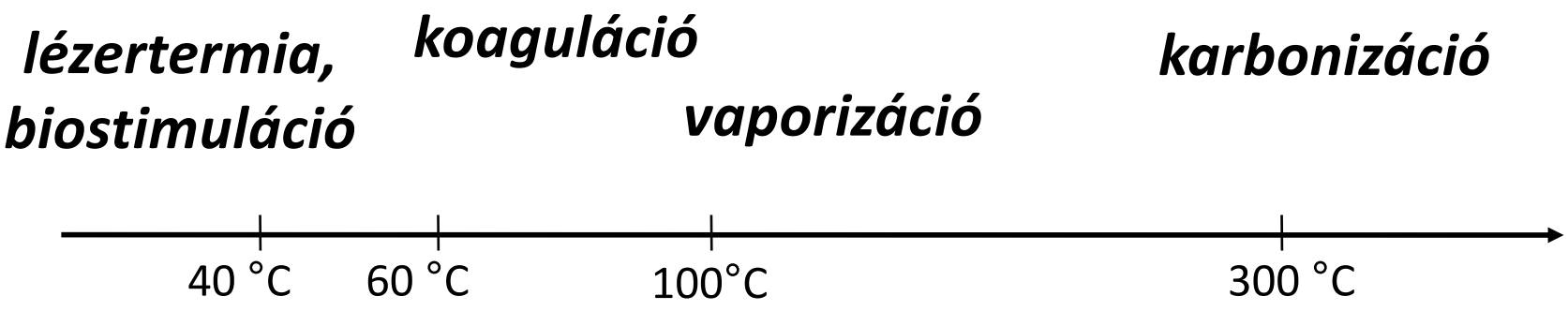

Fotoabláció (eltávolítás) – atomizáció/vaporizáció

- UV lézer impulzus (10 MW/cm^2 - 10 GW/cm^2)
- Excimer lézerek (193 nm-351 nm), 10-20 ns impulzus
- Refraktív kornea sebészet, szövet “contouring” (sculpting)

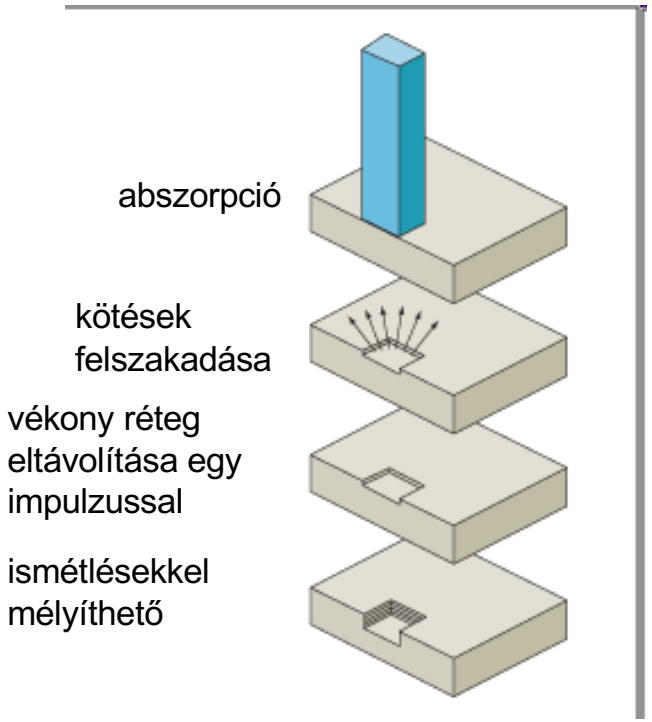

Fotodiszrupció

Lágy szövetekben v. testfolyadékokban nagy intenzitású, ns-os impulzusok hatására

Lökéshullám roncsolja a szöveteket

Kavitáció

Vízgőz és CO_2 tölti ki az üreget

A lökéshullám következtében ez szétáramlik a környező szövetekbe

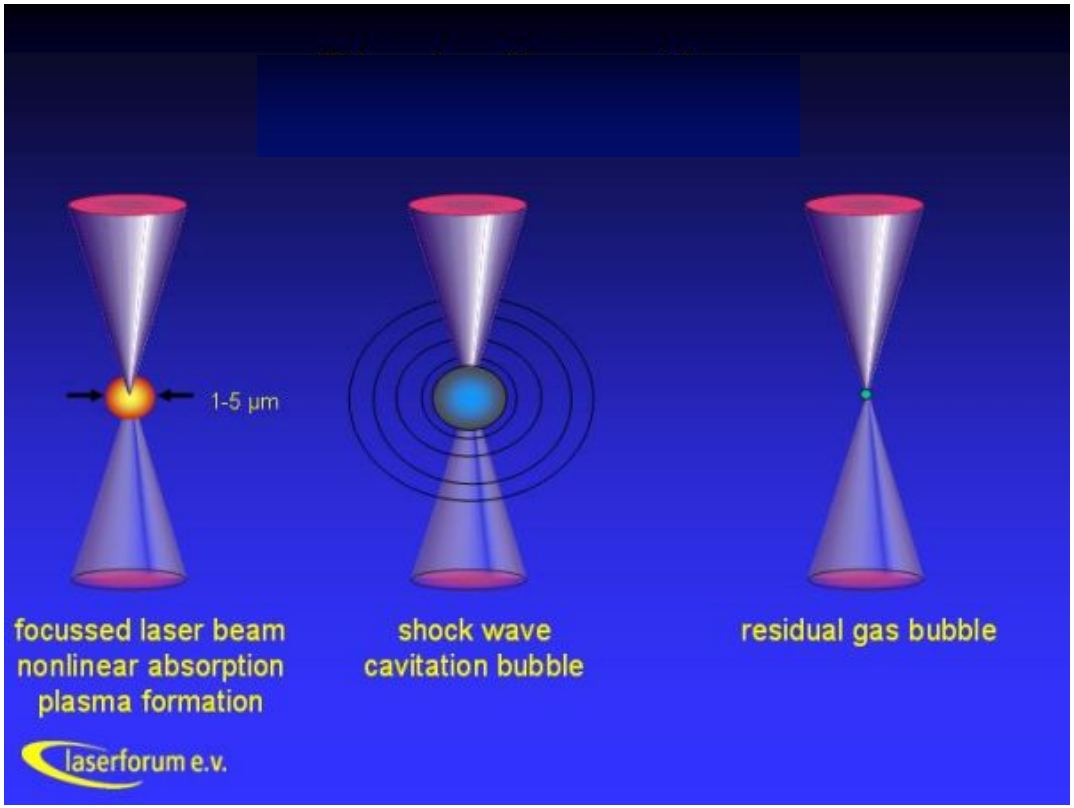

Er:YAG lézer

2940 nm

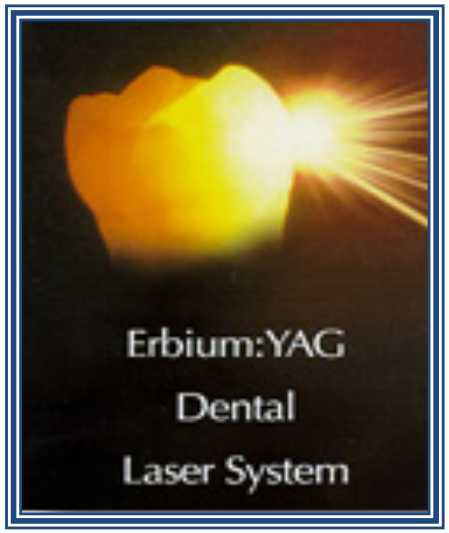

Maximális elnyelődés a vízben és a hidroxiapatitban

↓

Vaporizáció és mechanikai hullám

↓

caries eltávolítása
kemény szövetek módosítása
lágy szövetek módosítása

caries eltávolítása

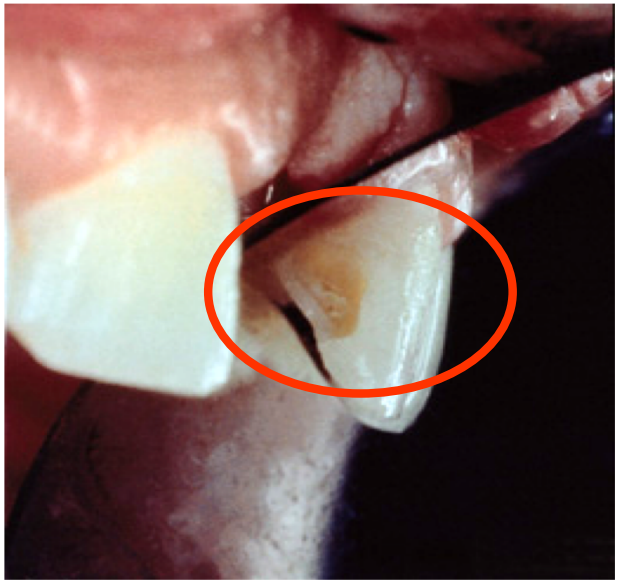

caries eltávolítása

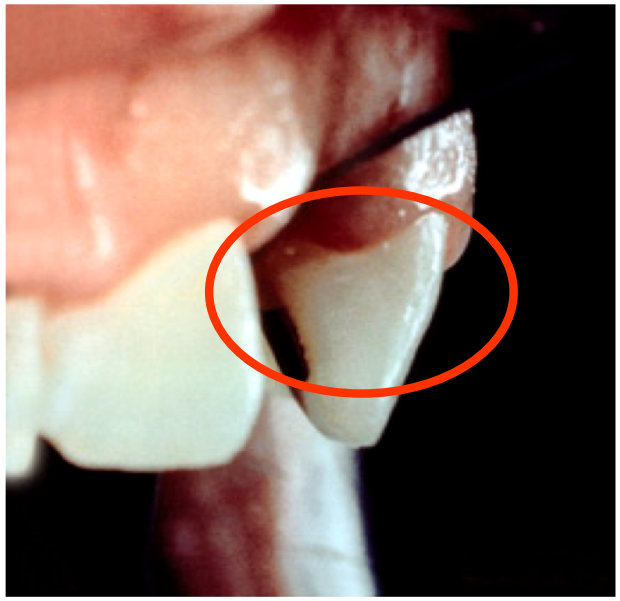

Argon lézer

fogfehérítés

https://www.youtube.com/watch?v=NW6XI5JvGsE

Nd: YAP* lézer

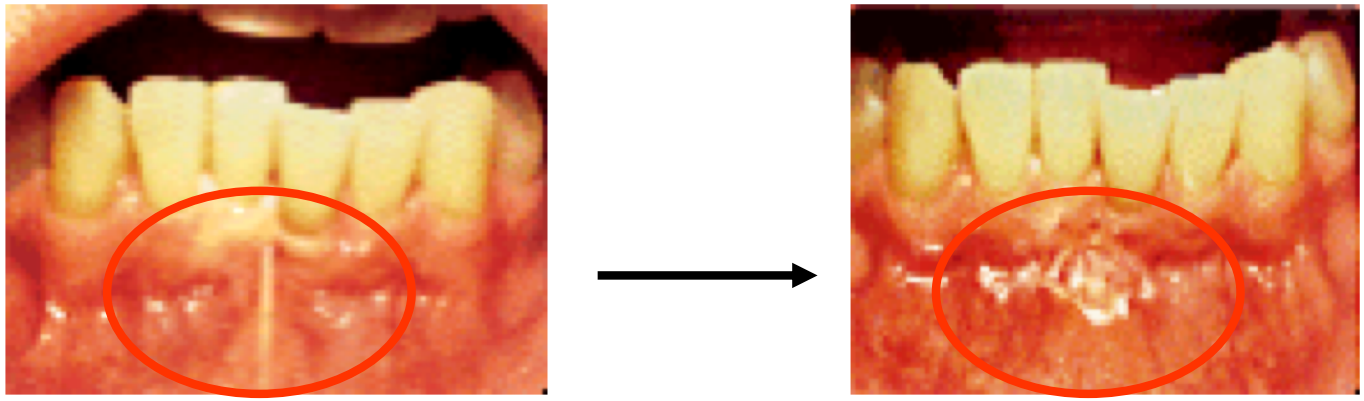

frenectomia

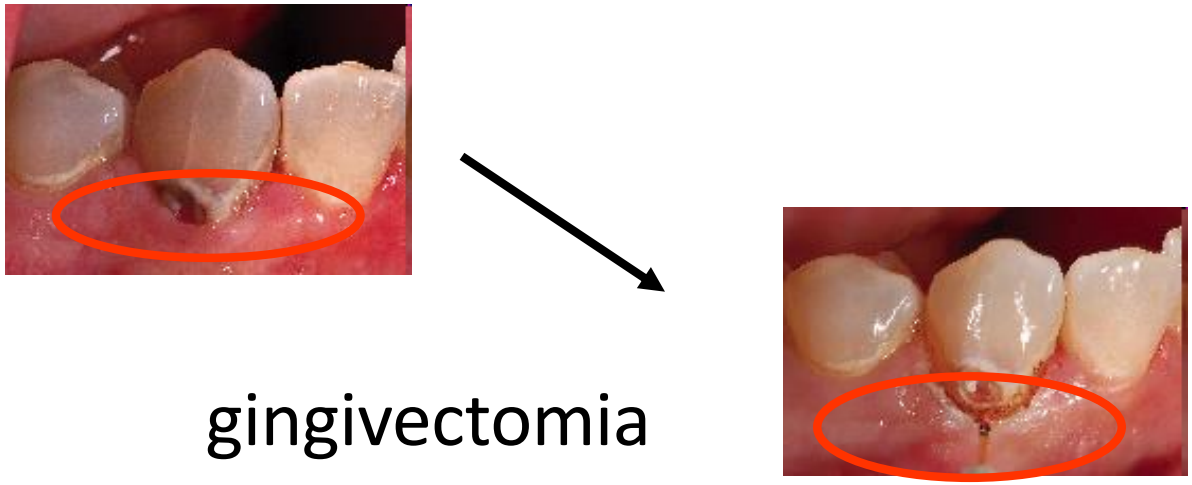

gingivectomia

*$YAlO_3$:Nd

One-step fabrication of asymmetric saw-tooth-like surface structures on stainless steel using Direct Laser Interference Patterning (Materials Letters 245 (2019) 183–187)

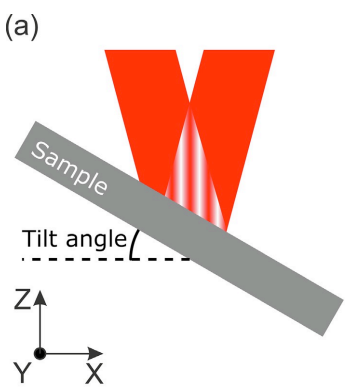

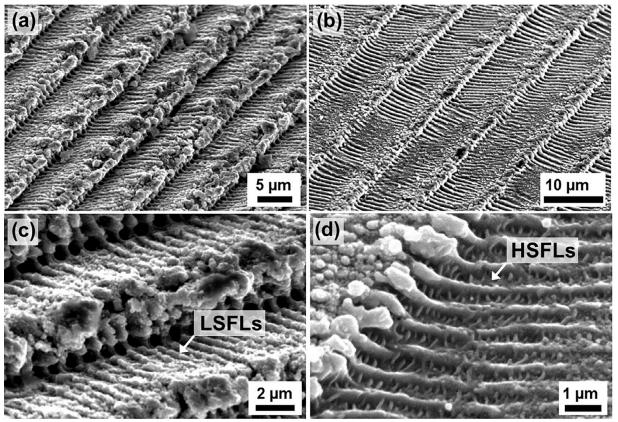

Laser-assisted biomineralization on human dentin for tooth surface functionalization (Materials Science & Engineering C 105 (2019) 110061)

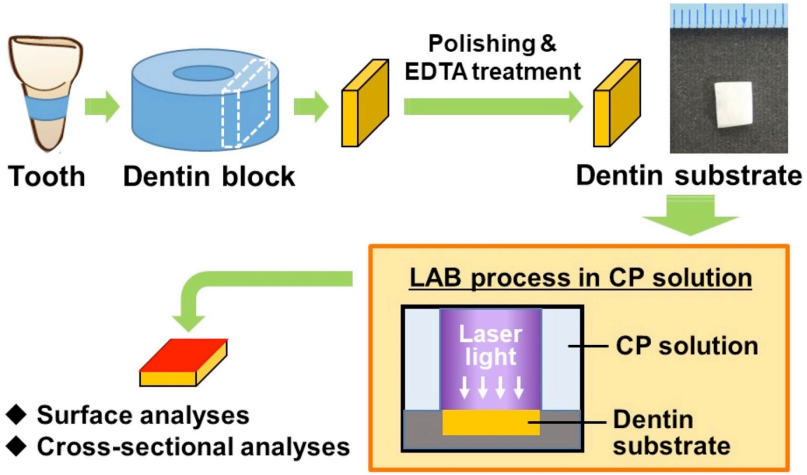

Evaluation of heat conduction in a laser irradiated tooth with the three phase-lag bio-heat transfer model (Thermal Science and Engineering Progress 7 (2018) 203–212)

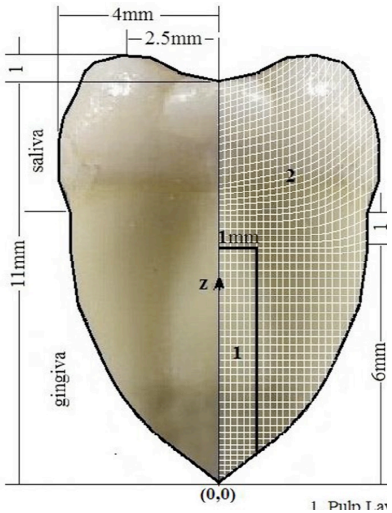

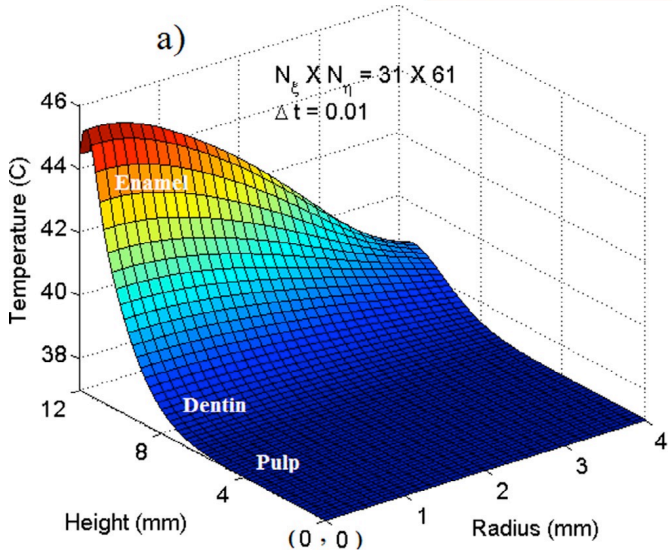

Heat flux of pulsed laser at top surface: 8times 8 s

Er:YAG lézer

2940 nm

vagy

CO_2 lézer

10600 nm

„*resurfacing*” – ablációs technika

az epidermisz megújítására

Ráncok,

sérülések,

aknék stb.

kezelésére

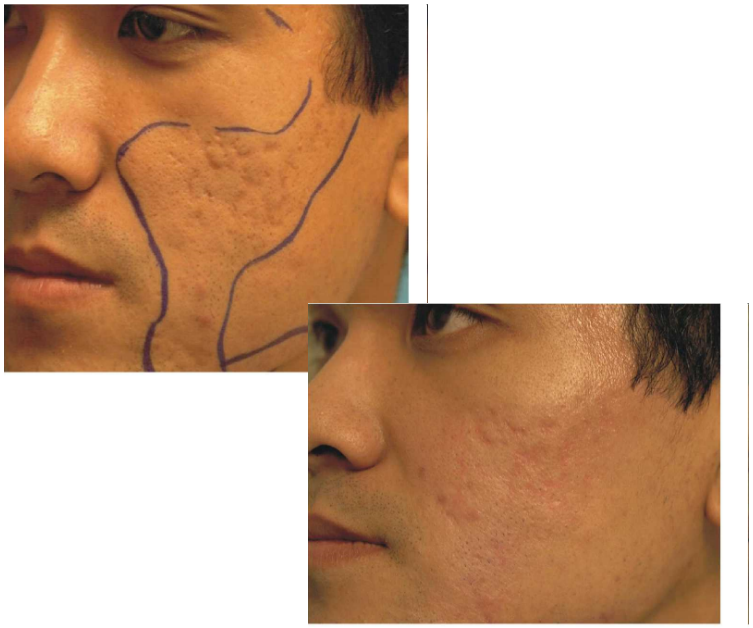

Nd:YAG lézer

1064 nm

Felszíni erek fotokoaguláción alapuló korrekciója

Vénák fotokoaguláción alapuló korrekciója

Esztétikai megoldások

before after

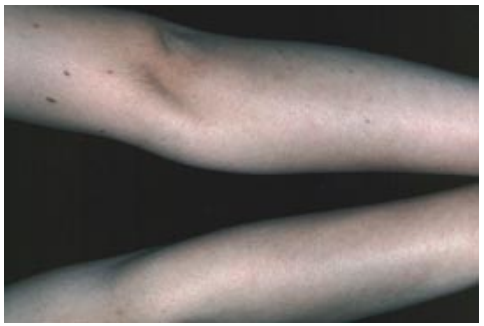

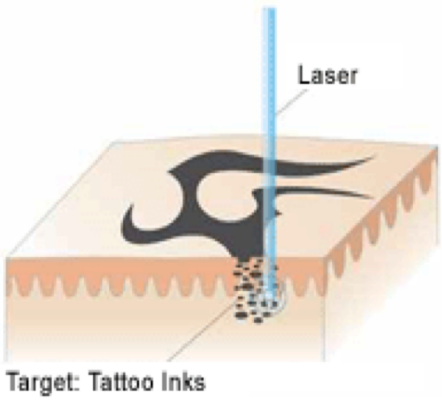

Fény behatolási mélysége a bőrbe

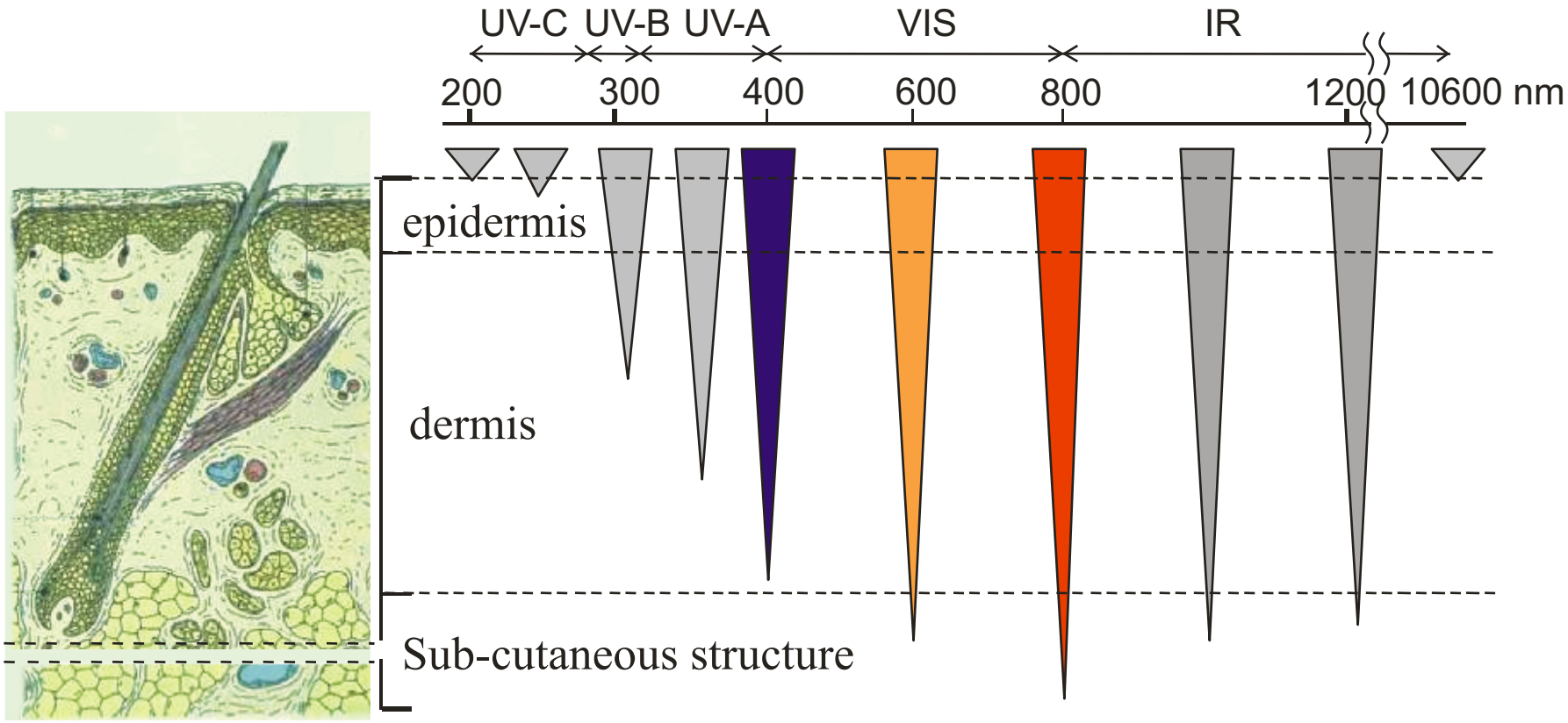

A fény intenzitás gyengülése elnyelődés, fénytörés és visszaverődéssel egyaránt megvalósul.

Az, hogy a fény milyen mélyen képes behatolni a szövetbe, hullámhossz függő!!!

Ellenőrző kérdések a felkészüléshez

- Lézerfény előállításának feltételei
  - Speciális energia állapot (3 energia szint)
  - Populáció inverzió (pumpálás)
  - Indukált emisszió

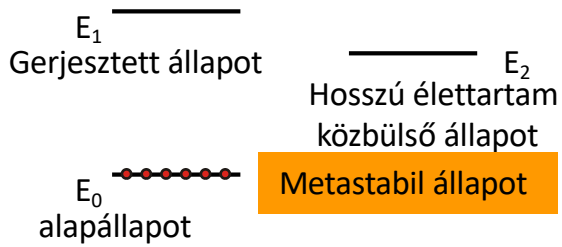

- Optikai rezonátor

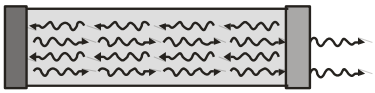

- Lézer fény tulajdonságai (koherens, polarizált, monokromatikus, nagy energia, jól fókuszált)
- Lézerek típusai (anyag, energia, teljesítmény)
- Orvosi alkalmazásai
  - Lézerfény elnyelése szövetekben
  - Hőhatás
  - Behatolási mélység bőrbe

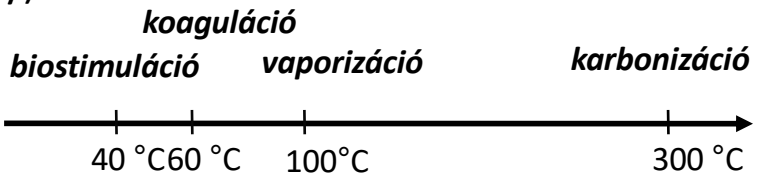

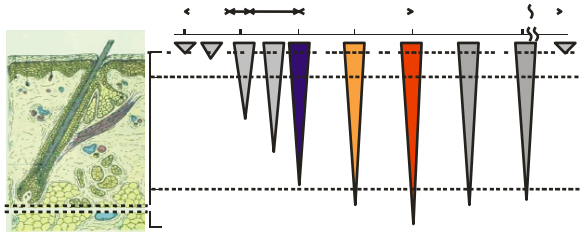

Kapcsolódó fejezetek:

Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

II. 2.2

2.2.5

2.2.7

2.2.8

IX. 1.1

IX. 1.2

https://www.youtube.com/watch?v=ztkT9tOryAw

https://www.youtube.com/watch?v=KXkqIr7YFU4

https://www.youtube.com/watch?v=j0T8Fd9iQqs

https://www.youtube.com/watch?v=4SCzwOdg4mc

https://www.youtube.com/watch?v=NW6XI5JvGsE